

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

ZAKLJUČNA PROJEKTNA NALOGA

IGOR RUS

KOPER, 2010

2010

ZAKLJUČNA PROJEKTNA NALOGA

IGOR RUS

UNIVERZA NA PRIMORSKEM
FAKULTETA ZA MANAGEMENT KOPER

Zaključna projektna naloga

ANALIZA USPEŠNOSTI POSLOVANJA
PODJETIJ

Igor Rus

Koper, 2010

Mentor: izr. prof. dr. Franko Milost

POVZETEK

Cilj analiziranja poslovanja je podati informacije o finančnem položaju in uspešnosti poslovanja podjetja. Računovodske informacije, ki jih pridobimo v računovodskih izkazih in izpeljavah teh morajo biti poštene, natančne, zanesljive in med seboj primerljive. Za uspešno odločanje deležnikov v podjetjih je potrebno navedenim informacijam dodati informacije o zunanjih vplivih na poslovanje, na katere ima podjetje razmeroma majhen vpliv, kakor tudi o notranjih zmožnostih podjetij v obliki znanja zaposlenih, ki se izkazujejo v procesih. Pri sestavi analize poslovanja sem poskušal prikazati medsebojne odvisnosti in povezanosti posameznih kategorij računovodskih izkazov. Pri primerjavi poslovanja v obravnavanih podjetjih sem upošteval različen obseg poslovanja in se osredotočil na ključne lastnosti, ki so izražene v kazalnikih.

Ključne besede: letno poročilo, analiza poslovanja, izkaz stanja, izkaz poslovnega izida, kazalniki poslovanja

SUMMARY

The objective of the analysis of business is to provide information about the financial position and performance of the company. Financial information that we collect in the financial statements and derivations of those must be fair, accurate, reliable and comparable. For a successful decision-making of the stakeholders in the companies, we need to evaluate the financial information, the information of the external impacts on business, on which the company has relatively little impact, as well as the internal capabilities of enterprises in the form of skills which are disclosed in the processes. In the analysis of business I try to show the interdependence and integration of individual categories. When comparing companies that I evaluate, I acknowledged a different scale of operations and focus on key characteristics that are reflected in the indicators.

Key words: annual report, analysis of the business, balance sheet, income statement, business indicators

UDK: 657.372.12(043.2)

VSEBINA

1	Uvod	1
2	Predstavitev igralništva	3
2.1	Prepreke za vstop v panogo	3
2.2	Moč dobaviteljev	4
2.3	Moč kupcev	4
2.4	Nevarnosti nadomestnih izdelkov	5
2.5	Konkurenčnost med igralnicami	5
3	Predstavitev proučevanih podjetij	6
3.1	Predstavitev podjetja HIT	6
3.2	Predstavitev podjetja Casino Portorož	7
4	Analiza poslovanja	8
4.1	Analiza bilance stanja	9
4.2	Analiza izkaza poslovnega izida	13
4.2.1	Analiza prihodkov	14
4.2.2	Analiza odhodkov	15
4.2.3	Analiza poslovnega izida	16
5	Analiza s kazalniki	18
5.1	Kazalnik stanja financiranja	18
5.1.1	Delež kapitala v financiranju	19
5.1.2	Stopnja dolžniškosti financiranja	20
5.1.3	Koeficient dolgovno-kapitalskega razmerja	20
5.1.4	Pokritje obresti	21
5.2	Kazalniki stanja investiranja (naložbenja)	21
5.2.1	Stopnja osnovnosti investiranja	22
5.2.2	Stopnja obratnosti investiranja	22
5.2.3	Stopnja finančnosti investiranja	23
5.3	Kazalniki vodoravnega finančnega ustroja	24
5.4	Kazalniki obračanja	24
5.4.1	Koeficient obračanja obratnih sredstev	25
5.4.2	Koeficient obračanja kratkoročnih poslovnih terjatev	25
5.5	Kazalniki gospodarnosti, donosnosti in dohodkovnosti	26
5.5.1	Koeficient celotne gospodarnosti	26
5.5.2	Koeficient gospodarnosti poslovanja	26

5.5.3	Koeficient čiste donosnosti sredstev (ROA).....	27
5.5.4	Koeficient čiste donosnosti kapitala (ROE)	27
5.5.5	Skupni prihodki na zaposlenega	28
5.5.6	Čisti dobiček (izguba) na zaposlenega	29
6	Sklep.....	30
	Literatura in viri.....	33

TABELE

Tabela 1: Vrednost sredstev (v tisoč EUR)	10
Tabela 2: Vrednost stalnih sredstev (v tisoč EUR)	11
Tabela 3: Vrednost obveznosti do virov sredstev (v tisoč EUR)	13
Tabela 4: Vrednost prihodkov (v tisoč EUR).....	15
Tabela 5: Vrednost odhodkov (v tisoč EUR)	15
Tabela 6: Poslovni izid (v tisoč EUR).....	17
Tabela 7: Delež kapitala v financiranju.....	19
Tabela 8: Stopnje dolžniškosti financiranja	20
Tabela 9: Koeficient dolgovno-kapitalskega razmerja.....	21
Tabela 10: Stopnje osnovnosti investiranja.....	22
Tabela 11: Stopnje obratnosti investiranja	23
Tabela 12: Stopnje finančnosti investiranja	23
Tabela 13: Koeficient kapitalske pokritosti osnovnih sredstev	24
Tabela 14: Koeficient obračanja obratnih sredstev	25
Tabela 15: Koeficient obračanja kratkoročnih poslovnih terjatev	25
Tabela 16: Koeficient celotne gospodarnosti	26
Tabela 17: Koeficient gospodarnosti poslovanja	27
Tabela 18: Koeficient čiste donosnosti sredstev	27
Tabela 19: Koeficient čiste donosnosti kapitala.....	28
Tabela 20: Skupni prihodki na zaposlenega.....	28
Tabela 21: Čisti dobiček (izguba) na zaposlenega	29

KRAJŠAVE

SRS	Slovenski računovodski standardi
KAD	Kapitalska družba, d. d.
SOD	Slovenska odškodninska družba, d. d.
PČR	Pasivne časovne razmejitve
ZDA	Združene države Amerike
ROA	Return on assets – koeficient čiste donosnosti sredstev
ROE	Return on equity – koeficient čiste donosnosti kapitala

1 UVOD

Osnovna naloga vsakega podjetja je, da ustvarja poslovne učinke v obliki izdelkov ali storitev ter z njihovo prodajo in s pomočjo pravilno vodene politike poslovanja doseže največji možen učinek. Običajno je to dobiček, lahko pa je to tudi prodaja, tržni delež ali katera druga ekonomska kategorija. Dobitek podjetja je posledica rasti prodaje in prihodkov ter optimiziranih stroškov. Poslovanje podjetja ne poteka vedno po načrtu. Pogosto prihaja do raznih odstopanj od želenega delovanja, zato moramo spoznati vzroke, da bomo lahko nastale probleme odpravili, dobre postopke pa izboljšali.

Sliko podjetja predstavimo v temeljnih računovodskih izkazih. Z uporabo slednjih sem za izbrani podjetji izračunal računovodske kazalnike uspešnosti, ki so opredeljeni v slovenskih računovodskih standardih (v nadaljevanju SRS). V diplomskem delu bom primerjal računovodske kazalnike poslovanja dveh podjetij, in sicer HIT-a Nova Gorica ter Casinoja Portorož. Z analizo računovodskih izkazov bom poizkušal predstaviti bistvene značilnosti poslovanja obeh proučevanih podjetij v letu 2008 in jih primerjal s tistimi v letu 2007. Podatke za analizo poslovanja bom črpal iz bilance stanja in izkaza poslovnega izida, izdelanih po določilih računovodskih standardov.

Računovodski podatki, ki jih zagotavljajo funkcije računovodskega predračunavanja, knjigovodstva in računovodskega nadziranja, so podlaga za oblikovanje računovodskih informacij, ki omogočajo presojo ugodnosti sprememb in stanj gospodarskih kategorij poslovnega sistema, torej njihovo analizo (Melavc in Milost 2003, 30).

Namen analize in primerjave poslovanja obeh podjetij je pregledati poslovanje ter ugotoviti priložnosti in nevarnosti. V analizi poslovanja ugotavljam, ali je temeljni ekonomski namen poslovanja v obdobju dosežen in tako omogoča učinkovito odločanje, kar lahko vidimo v uspešnem poslovanju v prihodnosti. Namen analize je odkriti priložnosti za pospešen razvoj podjetij v makroekonomskem okolju.

Cilj zaključne naloge je analiza poslovanja največjih slovenskih podjetij na področju igralnštva. Poslovanje obeh primerjam na podlagi računovodskih izkazov in kazalnikov poslovanja v obdobju dveh let. V analizi ugotavljam ključne slabosti in prednosti poslovanja obeh podjetij.

Zaključno nalogo sem členil na šest poglavij:

- uvod,
- predstavitev panoge, ki omogoča spoznavanje pogojev, v katerih posluje igralništvo v Sloveniji,
- predstavitev in kratek opis proučevanih podjetij,
- analizo poslovanja, v kateri primerjam postavke v računovodskih izkazih med podjetji v izbranem časovnem obdobju,

- analizo s kazalniki, v kateri izračunavam računovodske kazalnike, iz katerih izhajajo ugotovitve o poslovanju in
- sklep, kjer predstavljam strnjene ugotovitve iz celotne naloge.

2 PREDSTAVITEV IGRALNIŠTVA

Uspešnost igralništva kot panoge v Sloveniji je odvisna predvsem od:

- ekonomskih vplivov, kot so razpoložljiv denar gospodinjstev ciljnih skupin strank, obrestne mere bančnih ustanov in obdavčitev,
- socio-demografskih lastnosti družbe, ki nam kažejo sprejetost igralništva na ciljnih trgih,
- političnih in zakonodajnih zahtev za upravljanje z igralnicami in igralnimi saloni v Sloveniji in Italiji,
- tehnoloških vplivov, ki spreminjajo oblike iger na srečo in
- globalizacijskih izzivov, ki jih prinašajo svetovne smernice.

Posebnost panoge je, da je po Zakonu o igrah na srečo (2003) dejavnost obdavčena neposredno iz realizacije igralnice:

- z davkom na igre na srečo (18 %),
- s koncesijsko dajatvijo (5–20 %). Slednja obdavčitev je dajatev od nezmanjšane davčne osnove in znaša za igralne mize 5 %, za igralne avtomate se povečuje do 20 %.

Slabše poslovanje panoge v letu 2008 je posledica uvedbe protikadilskega zakona v avgustu leta 2007, finančne krize v letu 2008 ter razvojno slabo oblikovane zakonodaje.

Protikadilski zakon je po uvedbi negativno vplival na poslovanje igralnic v Italiji, Združenih državah Amerike in Kanadi, zato lahko upravičeno sklepamo, da je ta vpliv na poslovanje enak tudi v Sloveniji.

Finančna kriza psihološko in dejansko vpliva na obnašanje ciljnih skupin strank. Strah pred izgubo službe povečuje preudarnost ljudi pri porabi svojih finančnih sredstev. Večja brezposelnost pomeni dejansko zmanjšanje kupne moči, zato se lahko nadejamo manjše porabe v igralnicah.

Slovenska zakonodaja v igralništvu ni razvojno naravnana, saj so igralniški izdelki, ki so pogoj za pridobitev in zvestobo strank, certificirani počasneje kot pri konkurentih v tujini.

V Sloveniji je število koncesij, ki jih finančni minister podeli zasebnim in delniškim družbam za upravljanje igralnih salonov in igralnic, omejeno. Družbe, ki so v večinski lasti državnih ustanov, lahko dobijo koncesijo za igralni salon in za igralnico, medtem ko lahko družbe z večinskim zasebnim kapitalom dobijo samo koncesijo za igralni salon.

2.1 Prepreke za vstop v panogo

V veliki večini igralnic in igralnih salonov večji del prihodkov prinašajo zasluzki igralnih avtomatov. Bolj kot raznolikost izdelka sta pomembna dostop in bližina ciljnim skupinam igralcev. Prostor na primerni lokaciji, igralni avtomati in njihovo vzdrževanje ter sistemi, ki

so povezani z beleženjem odigrane igre, so precej dragi, zato je visok začetni kapital ovira za vstop na igralniški trg.

Vpeljava uspešnega trženjskega programa zvestobe, ki omogoča oblikovanje igralcem zanimivih programov, zahteva velika vlaganja v informacijske sisteme in posledično prinaša nespremenljive stroške ne glede na to, kako velika je igralnica. Manjše igralnice tako velikih vlaganj zaradi visokih stroškov na posameznega igralca ne zmorejo.

Zakonodaja zahteva, da ima prireditelj posebno koncesijo za prirejanje iger na srečo, ki jo pridobi na podlagi prošnje. Zaradi nejasnosti pogojev, postavljenih za pridobitev koncesije, in zaradi majhnega števila odobrenih koncesij je vstopna prepreka tudi zaradi tega visoka. Številčno omejene koncesije se delijo na koncesije za igralnice (neomejeno število igralnih avtomatov, igralnih miz) in koncesije za igralne salone (od 50 do 200 igralnih avtomatov).

2.2 Moč dobaviteljev

Moč dobaviteljev igralniške opreme je srednja zaradi sorazmerno majhnega trga in visoko konkurenčnega okolja. Globalna podjetja, ki so ponudniki igralniške opreme, niso izpostavljena samo enemu trgu in dejstvo, da so podjetja, ki se ukvarjajo z igralništvom, razdrobljena po svetu, povečuje sorazmerno moč dobaviteljev. Hiter odzivni čas za novosti na igralniškem trgu zmanjšuje pozicijsko moč novih proizvajalcev diferenciranih igralniških izdelkov, ki poleg dolgotrajnih postopkov certificiranja in velikih razvojnih stroškov zaradi neprepoznavnosti nimajo velike pogajalske moči.

Moč ostalih lokalnih dobaviteljev (hrana, pijača itd.) je zaradi velikega obsega naročil in velike izbire dobaviteljev zelo majhna.

Zaposleni so večinoma organizirani v sindikate, ki imajo pri koncesionarjih za igralnice veliko pogajalsko moč. V igralnih salonih je razen pri visoko strokovnem kadru pogajalska moč zaposlenih zelo majhna.

2.3 Moč kupcev

Igralci pričakujejo vedno boljše standarde in storitve po nižjih cenah kot pri konkurentih, da bi postali zvesti posamezni igralnici. V pogojih konkurenčnega boja, kjer igralnice pridobivajo nove igralce z napadalnim oglaševanjem in zvestobo obstoječih igralcev gradijo s programi, ki obsegajo promocijske dejavnosti, kot so žrebanje, tombola, vračanje dela porabljenega denarja, ponudbe na dom, darila, popusti in brezplačni obroki ter nočitve, se kupčeva moč večja.

2.4 Nevarnosti nadomestnih izdelkov

Rast prihodkov obstoječih igralnic grozi nadaljevanju odpiranj novih igralnih salonov, ki so za ciljne skupine na lahko dostopnih lokacijah v Sloveniji. Nova zakonodaja v sosednji Italiji (ciljna skupina igralcev za igralnice HIT, d. d., in Casino Portorož, d. d.) dovoljuje postavitev posebnih igralnih avtomatov v barih in prostorih z arkadnimi igrami, kar približuje igre na srečo končnemu porabniku. Poleg tega italijanska zakonodaja dovoljuje organiziranje 'on line' igralnic, ki vključujejo igro nekaterih iger na srečo preko spleta. Igre so vse bližje igralcem, zato obstaja nevarnost, da bi ti vse manj zahajali v igralnice, ki so od njih oddaljene tudi več ur vožnje.

Slovenska in italijanska loterija z vse večjimi nagradami nevarno konkurirata igralnicam za del denarja, namenjenega igram na srečo.

2.5 Konkurenčnost med igralnicami

Med igralnicami zaradi zaostrenih pogojev poslovanja in visoke cene kapitala poteka oster boj za zvestobo vsakega igralca. V takih pogojih se zaradi povečevanja stroškov, namenjenih pridobivanju novih gostov, in stroškov ugodnosti za vzdrževanje zvestobe obstoječih gostov zmanjšuje dobičkonosnost igralnic.

3 PREDSTAVITEV PROUČEVANIH PODJETIJ

3.1 Predstavitev podjetja HIT

Skupina HIT je eden izmed vodilnih ponudnikov igralniške zabave v Evropi. Po vzoru ameriških in avstralskih igralnic ponuja gostom poleg tradicionalnih iger na srečo kulinariko na najvišji ravni, bivanje v vrhunskih sobah, raznovrstne storitve v masažnih salonih ter obiske prvovrstnih koncertov. Izvozno usmerjena igralniško-turistična skupina z upravljanjem 2600 ležišč, 215 igralnih miz ter 4010 igralnih avtomatov pomembno vpliva na slovensko turistično ponudbo v širšem evropskem prostoru.

Skupino HIT sestavljajo družba HIT, d. d., kot krovna družba in odvisne družbe HIT Alpinea, d. d., HIT Larix, d. d., HIT Interactive, d. d., HIT International, d. o. o., HIT Šentilj, d. d., HIT Bovec, d. o. o., Casino Kobarid, d. d., HIT Coloseum, d. o. o., HIT Montenegro, d. o. o., in Icit, d. o. o. Vse družbe so z inovativnimi pristopi zaradi odličnosti storitev vodilne na svojem področju. Različno pozicionirana igralniška središča so zanimiva za široko skupino gostov. Dobra lokacija, dodatna ponudba in visoko strokoven kader so ob tehnološkem razvoju ključni za razvojni potencial skupine.

Z 2870 zaposlenimi je skupina HIT pomemben delodajalec v lokalnih skupnostih, s katerimi sodeluje tudi kot strateški razvojni partner. Zaokrožena destinacijska središča v Novi Gorici in Kranjski Gori so rezultat odličnega sodelovanja z občinami. Dejavno donatorsko delovanje kot tudi družbeno odgovoren trajnostni razvoj dejavnosti predstavljata temelje za partnerske odnose z lokalnimi skupnostmi.

Krovna matična družba HIT, d. d., predstavlja več kot 90 odstotkov realizacije vseh igralnic skupine HIT. Največja in najuspešnejša igralnica je Perla v Novi Gorici.

V nadaljevanju bomo zaradi primerljivosti analizirali družbo HIT, d. d.

Lastniška struktura na dan 31. decembra 2008 je bila naslednja (HIT 2009):

- 60 % delež: omejeno prenosljive navadne delnice, od tega:
  - 20 % delež: KAD, d. d.,
  - 20 % delež: SOD, d. d.,
  - 20 % delež: občine Nova Gorica, Šempeter-Vrtojba, Kranjska gora, Novo mesto, Rogaška Slatina;
- 40 % delež: prosto prenosljive prednostne delnice pravnih oseb.

3.2 Predstavitev podjetja Casino Portorož

Casino Portorož, d. d., je izrazito izvozno usmerjeno igralniško podjetje, ki ima najdaljšo tradicijo prirejanja posebnih iger na srečo v Sloveniji. Družba je zaradi omejenosti dodatne ponudbe, kljub umeščenosti v turistična središča, pretežno zanimiva za dnevne goste.

Podjetje sestavljajo igralnice Casino Portorož, Casino Lipica in Grand Casino Lido Čatež ter igralni salon Osare v Žusterni. Po prisilni poravnavi si je družba zastavila razvojno ambiciozne cilje, ki naj bi jih dosegla z razvojno naravnanimi naložbami v igrala in informacijske sisteme, ki bodo omogočali nove marketinške prijeme za izboljšanje poslovanja.

S širšo vključitvijo v okoljska vprašanja presega obveznosti, ki jih nalaga zakonodaja. Je dejaven partner pri sooblikovanju turistične ponudbe krajev, v katerih deluje.

Ponuja odprt dialog s 335 zaposlenimi, ki jim poleg službe omogoča tudi stalno izobraževanje.

Z 829 igralnimi avtomati in 45 igralnimi mizami je družba drugo največje igralniško podjetje v Sloveniji.

Lastniška struktura na dan 31. decembra 2008 je bila naslednja (Casino Portorož 2009):

- 63,4 % delež: omejeno prenosljive navadne delnice, od tega:
  - 31,8 % delež: KAD, d. d.,
  - 20 % delež: SOD, d. d.,
  - 6,2 % delež: Kraški zidar, d. d.,
  - 5,4 % delež: Občina Piran;
- 36,6 % delež: prosto prenosljive prednostne delnice pravnih oseb.

4 ANALIZA POSLOVANJA

Letno poročilo je najpomembnejša periodična listina komuniciranja posloводства gospodarskih družb z lastniki in drugimi interesnimi skupinami podjetja (Horvat 2003, 87).

Letno poročilo je bistven element za pregled preteklega poslovanja in vpogled v priložnosti za podjetje.

Analiziranje poslovanja oz. analiziranje podatkov o poslovanju je dejavnost, kjer presojamo ugodnost (boniteto) poslovnih procesov in stanj ter možnosti za njihove izboljšave (Turk 2003, 284).

V slovenskem prostoru je najbolj uveljavljena opredelitev analize poslovanja kot proces spoznavanja poslovanja konkretnega podjetja, ki je priprava za določanje izboljšanja uspešnosti poslovanja v podjetju ali njegovih organizacijskih enotah s stališča uporabnika analize.

Analiza poslovanja nam na podlagi podatkov o poslovanju podjetja v preteklosti omogoča oblikovanje informacije o tem, kakšne bi morale v prihodnosti biti odločitve, ki bi nas pripeljale do uspešnega poslovanja. Z analiziranjem spoznavamo vzročno povezavo med odločitvami in posledicami. Merjenje in analize poslovne uspešnosti so zato izjemnega pomena za razvoj in doseganje za deležnike vzdržnih poslovnih izidov v času.

Analiza poslovanja je dejavnost oziroma strokovno opravilo, ki omogoča, da presodimo ekonomski položaj podjetja, to je njegovo učinkovitost, uspešnost, premoženjsko in finančno trdnost. Po vsebini je analiziranje poslovanja informacijski proces, znotraj katerega uresničujemo sistematično spoznavanje procesov in stanj ter pripravljamo strokovne podlage (informacije) za poslovne odločitve (Koletnik 1995, 28).

Zaradi razpoložljivosti podatkov proučujemo tradicionalne sisteme računovodskega in finančnega merjenja poslovne uspešnosti, ki nam omogočajo, da primerjamo podjetja v isti panogi v določenem obdobju. Slabost računovodsko finančnih meril je, da so osredotočena samo na poslovanje v preteklosti in so premalo usmerjena v iskanje vzrokov za takšno poslovanje. V svojem bistvu kažejo kratkoročno naravnost podjetij k dobičku.

V analizi bilance stanja preučujemo statično opredeljene ekonomske kategorije, v analizi bilance poslovnega izida pa dinamične.

Statično opredeljene ekonomske kategorije so tiste, ki jih lahko dojamemo le v povsem določenem trenutku, medtem ko jih v razdobju lahko dojamemo zgolj z njihovo povprečno velikostjo, ki je rezultat večjega števila v trenutku obstoječih velikosti. Nasprotno so dinamično opredeljene ekonomske kategorije tiste, ki jih lahko dojamemo le v povsem določenem razdobju (Turk in Melavc 2001, 46).

4.1 Analiza bilance stanja

Izkaz stanja je temeljni računovodski izkaz, v katerem prikažemo dejansko stanje sredstev in obveznosti do njihovih virov v določenem trenutku (na koncu poslovnega leta ali medletnega obdobja), za katerega ga sestavljamo (SRS 24, SRS 2006, 131).

Bilance stanja prikazujejo tako strukturo, obseg, razmerja sredstev in njihovih virov kot tudi uravnoteženost med njimi. Podajo nam sliko o finančnem stanju podjetja in uravnoteženost med sredstvi in viri.

Pri analizi bilance stanja bom razčlenil sredstva in obveznosti do virov sredstev po pojavnih oblikah in ugotovil njihovo sestavo ter jih v času med seboj primerjal.

Analiza sredstev

Podjetje za uresničevanje svojega gospodarskega cilja potrebuje sredstva. To so viri, ki imajo zmožnost zagotavljati podjetju ekonomske koristi v prihodnosti, in so lahko v obliki stvari, pravic, denarja ter stalno spreminjajo svoje pojavne oblike. Pretvarjanje denarnih sredstev v druge pojavne oblike imenujemo investiranje, pretvarjanje drugih pojavnih oblik sredstev v denarno obliko pa imenujemo dezinvestiranje.

Glede na hitrost preoblikovanja delimo sredstva na *osnovna*, za katera velja, da zaradi sodelovanja v poslovnem procesu postopno prenašajo svojo vrednost na poslovne učinke in se v svojo prvotno pojavno obliko vračajo praviloma v obdobju, daljšem od enega leta, in *obratna*, za katera je značilno, da se v poslovnem procesu porabijo, prehajajo iz ene pojavne oblike v drugo in se v prvotno pojavno obliko vračajo praviloma v obdobju, krajšem od enega leta ter finančne naložbe, ki se ne obračajo in niso povezane z nastajanjem prihodkov od poslovanja, temveč le z nastajanjem prihodkov iz financiranja.

Če upoštevamo, da so lahko finančne naložbe dolgoročne ali kratkoročne in da so po pretvorbi v denarno obliko prve bolj sorodne z osnovnimi in druge bolj z obratnimi sredstvi, lahko razvrstimo sredstva tudi na *stalna* in *gibljiva*. V naslednjih točkah bom ločeno analiziral obe skupini.

Vrednost sredstev preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 1.

Tabela 1: Vrednost sredstev (v tisoč EUR)

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
1. Stalna sredstva	263.785	259.277	24.597	25.448
Opredmetena osnovna sredstva	130.423	129.784	23.235	23.155
Neopredmetena dolgoročna sredstva	4.085	4.331	1.355	1.267
Dolgoročne finančne naložbe	129.277	125.161	7	1.025
2. Gibljava sredstva	41.535	35.487	5.334	4.401
Zaloge	1.935	1.891	94	93
Kratkoročne finančne naložbe	12.363	13.196	/	/
Kratkoročne poslovne terjatve	10.373	6.689	352	303
Dolgoročne poslovne terjatve	10	11	417	427
Odložene terjatve za davek	1.535	/	/	/
Dobroimetje pri bankah, čeki in gotovina	15.097	13.699	4.471	3.576
3. Aktivne časovne razmejitve	12.655	10.319	151	116
4. Skupaj sredstva	317.757	305.083	30.083	29.966

Vir: GVIN 2010.

Absolutne številke se v obravnavanih podjetjih zelo razlikujejo, zato bom za analizo uporabljal relativne. Sredstva so v obeh igralnicah manjša kot v letu 2007, vendar so se v HITu zmanjšala zaradi zmanjšanja dolgoročnih finančnih naložb, v Casinoju Portorož pa zaradi zmanjšanja kratkoročnih sredstev v obliki gotovine. Prodaja dolgoročnih naložb v letu 2008 je zaradi oslabilave cen finančnih vrednostnih papirjev lahko tudi slaba odločitev, vendar je nujna zaradi zagotavljanja likvidnosti.

Stalna sredstva

Stalna sredstva so širši pojem kot osnovna sredstva, saj vsebujejo opredmetena osnovna in neopredmetena dolgoročna sredstva, ne vsebujejo pa dolgoročnih finančnih naložb. Hkrati pa so stalna sredstva ožji pojem od dolgoročnih sredstev, saj so dolgoročne poslovne terjatve vključene v okvir gibljivih sredstev (Hočevar, Igličar in Zaman 2004, 39).

Glede na obliko lahko stalna sredstva razdelimo na (Hočevar, Igličar in Zaman 2004, 39):

- opredmetena osnovna sredstva,
- neopredmetena dolgoročna sredstva in
- dolgoročne finančne naložbe.

Opredmetena osnovna sredstva se pojavljajo v obliki stvari, medtem ko se neopredmetena osnovna sredstva pojavljajo v obliki pravic. Dolgoročna finančna naložba je finančna naložba, ki naj bi jo obdržali in s katero naj ne bi trgovali. Dolgoročna posojila, dana za obdobje, ki je daljše od enega leta, in dolgoročne finančne naložbe, ki so dejansko kapital drugih družb, s

katerim si investitor zagotavlja udeležbo v poslovnem izidu, tvorita finančne naložbe, ki ju prištevamo med stalna sredstva.

Vrednost stalnih sredstev preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 2.

Tabela 2: Vrednost stalnih sredstev (v tisoč EUR)

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
1. Opredmetena osnovna sredstva	130.423	129.784	23.235	23.155
2. Neopredmetena osnovna sredstva	4.085	4.331	1.355	1.267
3. Dolgoročne finančne naložbe	129.277	125.161	7	1.025
4. Stalna sredstva	263.785	259.277	24.597	25.448

Vir: GVIN 2010.

V strukturi stalnih sredstev je največja razlika med podjetji izkazana v relativnem deležu, ki ga imajo dolgoročne finančne naložbe. V HIT-u je ta delež 48 %, v Casiniju Portorož pa samo 4 %. Dolgoročne finančne naložbe nimajo jasne vrednosti do dneva, ko so unovčene in predstavljajo rezervo, s katero podjetje razpolaga. Dolgoročne finančne naložbe prinašajo dohodke, ki niso odvisni od podjetja in za razliko od opredmetenih sredstev ne izboljšujejo tehničnih in tehnoloških sposobnosti podjetja za poslovanje podjetja v konkurenčnem okolju. HIT, d. d., ima visoko vrednost v finančnih instrumentih, ki niso odvisni od poslovanja samega podjetja, ki ob normalnem delovanju trga zagotavljajo srednjeročno varnost. Dolgoročne finančne naložbe so predvsem posledica dobrega poslovanja HIT-a v preteklih letih (2005, 2006) ter zaupanja v rast finančnih instrumentov. V letu 2008 se je investiranje v finančne instrumente izkazalo za slabo. Vrednost sredstev, vezanih v opredmetena osnovna sredstva, (predvsem v zemljišča in stavbe) ni odvisna samo od poslovanja podjetja, ampak je v vzročno-posledični povezavi z nihanjem cen na nepremičninskem trgu. Zaradi pritiskov na znižanje cen na nepremičninskem trgu pričakujemo slabitev sredstev in s tem kratkoročno izgubo.

Gibljiva sredstva

Gibljiva sredstva so tista, ki se v podjetju obrnejo večkrat na leto in jih po strokovni opredelitvi delimo na:

- zaloge,
- poslovne terjatve,
- denarna sredstva,
- kratkoročne finančne naložbe in
- aktivne časovne razmejitev.

Del gibljivih sredstev v podjetju predstavljajo terjatve in so zato širši pojem kot obratna sredstva. Po spreminjanju iz nedenarne v denarno obliko so takoj za denarjem in kratkoročnimi vrednostnimi papirji, vendar pa so pred zalogami.

Terjatve so na premoženjskopравnih in drugih razmerjih zasnovane pravice, kjer od določene osebe zahtevamo plačilo dolga, dobavo kakih stvari ali opravljanje kake storitve. Za poslovne terjatve ne štejemo dolgoročnih in kratkoročnih finančnih naložb, temveč le tiste, povezane s finančnimi prihodki, ki iz njih izhajajo (SRS 5, SRS 2006, 38).

V blagovnem prometu se pojavljajo terjatve do kupcev, ker blago prodajamo z dogovorjenim plačilnim rokom ali s kratkoročnim kreditom, ki ga imenujemo blagovni ali komercialni kredit.

Velikost gibljivih sredstev in njihova strukturna razdeljenost je odvisna od obsega proizvodnje, strukture stroškov, vrste kupcev in potenciala prodaje izdelkov oziroma storitev na posameznem trgu.

V strukturi sredstev opazamo sorazmerno visok delež likvidnih sredstev (gotovina, čeki) glede na vsa sredstva, kar je značilno za igralniške družbe. Vplačila na igralnih mizah in igralnih avtomatih in izplačila so denarna, zato je zaradi omogočanja nemotenega poslovanja potrebna gotovina v blagajnah. Del gotovine je tudi v igralnih avtomatih, ki jih praviloma praznijo enkrat tedensko. Gotovina v blagajnah pomeni po eni strani oportunitetno izgubo dodatnih prihodkov, ki bi jih lahko pridobili s hranjenjem sredstev pri bankah, naložbah ipd., po drugi strani pa boljšo kratkoročno likvidnost podjetja. V HIT-u so imeli sorazmerno manjši del sredstev v gotovini (4,5 %) kot v Casinoju Portorož (11,9 %). To lahko pomeni, da v HIT-u učinkovitejše in uspešnejše ravnaajo z gotovino, tako da imajo denar vezan v drugih oblikah, ki prinašajo določen doprinos.

Analiza obveznosti do virov sredstev

Obveznosti do virov sredstev temeljijo na pravno zasnovanem razmerju podjetja do virov sredstev, s katerimi je financirano. Podjetje ohranja tista sredstva financerjev, ki so pri njem in jih vrača v ustreznih rokih hkrati z obrestmi ali drugim nadomestilom za gospodarjenje (SRS 24, SRS 2006, 140).

V bilanci stanja so obveznosti do virov sredstev prikazane v pasivi in nam prikazujejo, od kod ima poslovni sistem sredstva. V nadaljevanju bom analiziral obseg in strukturo obveznosti do virov sredstev za obe podjetji.

Kapital je najpomembnejša postavka bilance stanja in je ostanek sredstev po odštetju vseh dolgov. Je obveznost do lastnikov podjetja, ki ne zapade pred prenehanjem delovanja.

Imenujemo ga celotni kapital, kar pomeni lastniško financiranje podjetja in njegovo obveznost do lastnikov.

Vrednost obveznosti do virov sredstev preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 3.

Tabela 3: Vrednost obveznosti do virov sredstev (v tisoč EUR)

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
1. Kapital	190.305	157.138	4.823	14.147
Vpoklicani kapital	28.328	28.328	9.727	14.726
Kapitalske rezerve	29.618	29.618	7.340	3.050
Rezerve iz dobička	92.440	84.166	4.546	8.835
Preneseni čisti poslovni izid	/	664	(7.149)	(12.465)
Čisti poslovni izid poslovnega leta	4.098	/	(9.640)	/
Prevrednotovalni popravki kapitala	35.820	14.361	/	/
2. Rezervacije	5.494	5.612	11.850	1.950
3. Finančne in poslovne obveznosti	119.377	139.251	13.380	13.869
Dolgoročne obveznosti	57.379	55.081	2.816	4.575
Kratkoročne obveznosti	61.999	84.170	10.564	9.293
3. PČR	2.580	3.080	30	/
4. Skupaj obveznosti do virov sredstev	317.757	305.083	30.083	29.966

Vir: GVIN 2010.

Značilnost obveznosti do sredstev v letu 2008 je oslabitev kapitala v družbi HIT, d. d., ter povečanje v družbi Casino Portorož.

HIT, d. d., je svoje dolgoročne obveznosti minimalno zmanjšal, vendar je svojo kratkoročno zadolženost povečal za več kot 33 % v letu 2008, kar slabo vpliva na likvidnost podjetja. Zaradi izpostavljenosti lokalnih bank ter slabšega poslovanja HIT-a so se ročnosti obveznosti podjetja izjemno zmanjšale. Casino Portorož je svojo kratkoročno zadolženost celo zmanjšal in si s tem izboljšal temelje za likvidnostno trdnost.

Delež kapitala v strukturi virov se je v HIT-u glede na prejšnja leta zmanjšal, vendar še zmeraj dosega zadovoljivih 51 %, v Casinuju Portorož pa se je delež povečal na 47 %. Predvsem prodaja objektov je v slednjem zvečala likvidnost in s tem odplačilo dolgov.

4.2 Analiza izkaza poslovnega izida

Izkaz poslovnega izida je poleg bilance stanja temeljni računovodski izkaz, ki prikazuje, koliko prihodkov je podjetje ustvarilo v enem letu in koliko je bilo v obračunanem obdobju odhodkov. Razlika med njima je poslovni izid, ki nam kaže uspešnost poslovanja za

obračunano obdobje. Izkaz poslovnega izida s prikazom sprememb stanj sredstev in virov za obdobje nudi dinamičen vpogled v uspešnost poslovanja podjetja.

Če so v proučevanem obračunskem obdobju prihodki večji kot odhodki, govorimo o pozitivnem poslovnem rezultatu ali dobičku. Če so prihodki manjši od odhodkov, govorimo o negativnem poslovnem rezultatu ali izgubi. Običajno uspeh podjetja ugotavljamo za enoletno obdobje, lahko pa tudi za četrletja, kar poda medletno oceno odločitev, ki jih lahko že v krajšem obdobju spremenimo oziroma popravimo, da bodo vodile do načrtovanih posledic.

Prihodki in odhodki predstavljajo poslovno-izidne tokove, ki jih ne smemo enačiti z denarnimi tokovi. To pomeni, da prihodkov ne smemo enačiti s prejemki, odhodkov pa ne z izdatki. Računovodsko spremljanje poslovanja podjetja namreč izhaja iz načela evidentiranja dogodkov v trenutku njihovega nastanka, kar na strani prihodkov pomeni, da te ugotavljamo v trenutku, ko podjetje kupcem izstavi račun (Hočevar, Igličar in Zaman 2004, 231).

Poslovni uspeh podjetja navadno izražamo s celotnim ali čistim dobičkom. Ker je celotni dobiček razlika med celotnimi prihodki in celotnimi odhodki podjetja, bom najprej analiziral prihodke in odhodke, na koncu pa še poslovni izid.

4.2.1 Analiza prihodkov

Prihodki so povečanja gospodarske koristi v obračunskem obdobju v obliki povečanj sredstev (na primer denarja ali terjatev zaradi prodaje blaga ali storitev) ali zmanjšanje dolgov (na primer zaradi opustitve njihove poravnave). Prek poslovnega izida vplivajo na velikost kapitala (SRS 18, SRS 2006, 101).

Prihodki so ovrednoteni kot prodajna vrednost prodanih izdelkov oziroma storitev.

Prihodke razčlenjujemo na poslovne, finančne in druge prihodke. Poslovne in finančne štejemo kot redne prihodke (SRS 18, SRS 2006, 101).

Izredne prihodke sestavljajo neobičajne postavke ter dotacije za pokrivanje izgub iz prejšnjih let.

Poslovni in finančni prihodki iz prejšnjih obdobj, ki so posledica napak ali pomanjkljivosti pri sestavljanju računovodskih izkazov za eno ali več prejšnjih obdobj, niso izredni temveč redni prihodki (Holmes, Sugden in Gee 2005, 216).

Vrednost prihodkov preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 4.

Tabela 4: Vrednost prihodkov (v tisoč EUR)

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
1. Poslovni prihodki	194.626	173.971	30.120	33.444
2. Finančni prihodki	3.271	3.574	147	4
3. Izredni prihodki	1.312	1.311	94	167
4. Skupni prihodki	199.209	178.857	30.362	33.616

Vir: GVIN 2010.

Čisti prihodki so se v zadnjem letu v obeh podjetjih zmanjšali (v HIT-u za 11 %, v Casinoju Portorož pa za 20 %). Zmanjšanje čistih prihodkov v letu 2008 je posledica uvedbe protikadilskega zakona v republiki Sloveniji v avgustu 2007 (z vplivom na zmanjšanje v prvih mesecih leta 2008), gospodarske krize in njenega vpliva na razporeditev razpoložljivega dohodka obiskovalcev igralnic ter spremembe zakonodaje v Italiji, ki omogoča prirejanje nekaterih iger na srečo na posebnih igralnih avtomatih v barih in na spletnih straneh. Za Casino Portorož velja omeniti tudi izpostavljenost zaradi turistične ponudbe celotne hotelske infrastrukture na posameznih trgih, na kar igralničarji nimajo vpliva.

4.2.2 Analiza odhodkov

Odhodki so zmanjšanja gospodarskih koristi v obračunskem obdobju v obliki zmanjšanj sredstev (na primer zalog blaga zaradi prodaje) ali povečanj dolgov (na primer zaradi zaračunanih obresti) in prek poslovnega izida vplivajo na velikost kapitala (SRS 17, SRS 2006, 96).

Odhodke razvrščamo na poslovne, finančne in izredne. Poslovne in finančne odhodke imenujemo redni odhodki.

Vrednost odhodkov preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 5.

Tabela 5: Vrednost odhodkov (v tisoč EUR)

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
1. Poslovni odhodki	186.328	179.012	39.471	28.621
2. Finančni odhodki	5.736	10.357	530	634
3. Izredni odhodki	1283	224	2	36
4. Skupni odhodki	193.347	189.595	40.002	29.292

Vir: GVIN 2009.

Odhodki so se v Casinoju Portorož zmanjšali za 28 %, v HIT-u pa precej manj, in sicer za 4 %. Pogoji poslovanja so zaradi zunanjih razlogov spremenjeni, zato se morata podjetji tudi

pri odhodkih hitro prilagajati, da bi lahko obstali na trgu. Največje možnosti za zmanjševanje stroškov so prav materialni stroški in stroški dela, ki delež odhodkov najbolj obremenjujejo. Za zmanjšanje nekaterih stroškov je potrebno prestrukturiranje in reorganizacija podjetij. V primeru zmanjševanja stroškov dela je potrebna vključitev razmeroma močnih sindikatov, kar otežuje prilagoditev stroškov na zmanjšanje prihodkov. V obravnavanih organizacijah je lastništvo državno, zato je zaradi konfliktnih interesov prilagodljivost manjša kot pri konkurenčnih igralnih salonih v zasebni lasti.

4.2.3 Analiza poslovnega izida

Slovenski računovodski standardi (2001, 140) določajo tri temeljne vrste poslovnega izida:

- dobiček,
- čisti dobiček in
- izgubo.

Dobiček je razlika med vsemi prihodki in odhodki, ki se pojavlja v proučevanem obdobju, če so seveda prvi večji. Seštevek vseh prihodkov označujemo tudi kot celotni prihodek. Dobiček lahko razčlenimo na poslovni izid iz poslovanja (poslovni prihodki–poslovni odhodki), poslovni izid iz financiranja (finančni prihodki–finančni odhodki), poslovni izid iz rednega delovanja, ki je seštevek obeh, ter izredni dobiček (izredni prihodek–izredni odhodek).

Čisti dobiček je dobiček, ki je zmanjšan za davke iz dobička. Čisti dobiček je pozitiven poslovni izid, ki pripada zgolj podjetju in je razporejen na podlagi dela in kapitala. Na podlagi dela ga razporejamo na deleže zaposlenih iz čistega dobička, na podlagi kapitala pa na deleže, ki pripadajo lastnikom v obliki raznovrstnih nadomestil (dividende), na povečanje osnovnega kapitala, na oblikovanje rezerv in na nerazporejeni del čistega dobička (Hočevar, Igličar in Zaman 2004, 112).

Izguba je razlika med odhodki (večjimi) in prihodki. Je negativen poslovni izid in jo prikazujemo kot odbitni popravek vrednosti v skupini celotnega kapitala. Poravnamo jo v okviru izrednih odhodkov v kasnejših obdobjih. Če je tako ni mogoče poravnati, zmanjšamo do tedaj izkazane rezerve in druge sestavine kapitala (Hočevar, Igličar in Zaman 2004, 112).

Poslovni izid preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 6.

Tabela 6: Poslovni izid (v tisoč EUR)

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
1. Poslovni izid iz poslovanja	8.298	(5.041)	(9.351)	4.823
2. Poslovni izid iz financiranja	(2.465)	(6.783)	(382)	(630)
3. Poslovni izid iz izrednega delovanja	29	2.371	92	130
4. Poslovni izid	5.862	(9.507)	(9.640)	4.324

Vir: GVIN 2010.

Ob upoštevanju samo čistih prihodkov bi obe družbi imeli izgubo, ki bi bila za Casino Portorož sorazmerno celo bolj obremenjujoča kot za HIT, d. d. Če temu prištejemo še druge prihodke, je izgubo izkazala samo družba HIT. Ta je posledica zmanjšanih prihodkov, ki jim ni sledilo sorazmerno enako zmanjšanje stroškov. Ker so stroški v nekaterih delih sorazmerno nespremenljivi, jih je težko hitro prilagoditi. Dolgoročno se morajo odhodki v obeh podjetjih prilagoditi prihodkom, sicer pogojev za obstoj podjetij ne bo več.

5 ANALIZA S KAZALNIKI

Računovodski izkazi ne povedo dovolj o uspešnosti podjetja, saj prikazujejo le absolutne vrednosti, zato je smiselno uporabiti kazalnike, da ugotovimo relativna razmerja.

Računovodsko proučevanje bi lahko opredelili kot presojanje in pojasnjevanje kakovosti poslovnih procesov in stanj, izraženih z računovodskimi podatki v računovodskih obračunih in predračunih, njihovega primerjanja ter kot oblikovanje predlogov za izboljšave (Turk, Melavc in Korošec 2004, 34).

Računovodski izkazi ne povedo dovolj o uspešnosti podjetja, saj prikazujejo le absolutne vrednosti, zato je smiselno uporabljati kazalnike, da ugotovimo relativna razmerja. Z uporabo kazalnikov, ki so odvisni od potreb uporabnikov poročil, lahko primerjamo stanja in procese sorazmerno enostavno.

Računovodski kazalniki poslovanja so eden izmed najpomembnejših elementov finančne analize. Danes poznamo veliko različnih kazalnikov, ki so namenjeni različnim uporabnikom. Z njimi pregledno in enostavno obvestimo uporabnike, ki se zanimajo za poslovanje podjetja. Kazalniki so namenjeni predvsem poslovodstvu, zaposlenim, nadzornikom, lastnikom, upnikom, dobaviteljem, kupcem, državi, konkurentom in javnosti.

Uporabljamo jih za spremljanje in zagotavljanje učinkovitega poslovanja dejavnosti. Izpeljujemo jih iz računovodskih izkazov. Če primerjamo statično in dinamično kategorijo, je treba statično kategorijo preračunati na povprečno stanje v proučevanem obdobju, ker se njeno stanje v obdobju bistveno spreminja.

Glede na izhodišče v bilanci stanja in izkazu poslovnega izida ter glede na potrebe po finančnem in gospodarskem načinu presojanja računovodske kazalnike razvrščamo na kazalnike:

- stanja financiranja (vlaganja),
- stanja investiranja (naložbenja),
- vodoravnega finančnega ustroja,
- obračanja ter
- gospodarnosti, dobičkonosnosti in dohodkovnosti.

5.1 Kazalnik stanja financiranja

Kazalniki financiranja so usmerjeni v analizo načina financiranja podjetja, kjer nas zanima višina dolgov oziroma kapitala v strukturi vseh virov financiranja (Hočevar, Igljučar in Zaman 2004, 408).

Iz podatkov na pasivni strani bilance stanja s pomočjo kazalnikov financiranja opredelimo delež dolga oziroma kapitala v virih in tako omogočamo deležnikom odločitve o politiki financiranja podjetja. Namenjeni so predvsem zunanjim uporabnikom, in sicer posojilodajalcem, saj kažejo tveganost odobritev novih posojil in sposobnost podjetij, da vrnejo glavnice in obresti najetih posojil.

5.1.1 Delež kapitala v financiranju

$$DKF = \frac{\text{kapital}}{\text{obveznosti do virov sredstev (sredstva)}} * 100$$

Kazalnik prikazuje delež lastnikov med viri financiranja, kar pomeni, da izraža stopnjo lastniškega financiranja in je eden izmed kazalnikov, s katerim ugotavljamo finančno tveganje. Velika vrednost tega kazalnika kaže konzervativno finančno politiko podjetja, kar vpliva na zmanjševanje tveganja pri poslovanju podjetja. Problem, ki se pri tej pojavlja je, da je težje doseči večjo dobičkonosnost kapitala, kar lahko povzroči nezadovoljstvo lastnikov kapitala, saj je njihov cilj doseči čim večjo dobičkonosnost kapitala (Benedik 2003, 52). Vrednost kazalnika 1 oziroma 100 odstotkov bi pomenila, da je podjetje v celoti financirano z lastniškim kapitalom in je brez dolgov.

Delež kapitala v financiranju preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 7.

Tabela 7: Delež kapitala v financiranju

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Delež kapitala v financiranju	59,89 %	51,51 %	16,03 %	47,21 %

Obe podjetji sta sorazmerno nezadolženi, predvsem, če naredimo t. i. benchmarking z ameriškimi podjetji. Večino tveganja v podjetjih nosijo lastniki in ne posojilodajalci. Lastniško financiranje pomeni manjšo izpostavljenost na denarnih trgih, vendar pomeni za podjetje dražje financiranje. Konzervativnost financiranja je prispevala k temu, da je dobičkonosnost kapitala bila v obeh podjetjih vseskozi manjša, kot bi lahko bila. HIT, d. d., je porok za kredite novo nastalim odvisnim družbam v skupini HIT, ki zaradi slabšega poslovanja ne morejo odplačevati dolgov.

5.1.2 Stopnja dolžniškosti financiranja

$$\text{SDF} = \frac{\text{dolgovi}}{\text{obveznosti do virov sredstev (sredstva)}} * 100$$

Kazalnik nam kaže stopnjo uporabe sorazmerno cenejšega financiranja, ki ob dobrem poslovanju pomeni večjo dobičkonosnost kapitala. Če je obrestna mera dolžniškega kapitala nižja, kot je pričakovan donos kapitala lastnikov, je za podjetje boljše, da se zadolžuje. Z večanjem izpostavljenosti dolžniškemu kapitalu se veča tudi tveganje bank, zato večajo obrestne mere. Obresti zmanjšujejo davčno osnovo za davek na dobiček, kar še dodatno spodbuja podjetja k zadolževanju.

Podjetja v stopnji rasti za svoje večanje zmogljivosti in povečevanje tržnega deleža potrebujejo kapital, ki ga še nimajo. Dolžniško financiranje je alternativa izgubi nadzora nad podjetjem, ki bi se zgodila, če bi podjetje dokapitalizirali s kapitalom druge družbe.

Stopnje dolžniškosti financiranja preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 8.

Tabela 8: Stopnje dolžniškosti financiranja

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Delež dolgov v financiranju	37,56 %	45,64 %	44,47 %	46,28 %

Obe podjetji vodita konzervativno politiko financiranja z dolgovi. Relativni delež kratkoročnih posojil se je v družbi HIT, d. d., v zadnjem letu povečal in v stanju dolgov predstavlja 60 % delež, kar bremeni likvidnost podjetja. V Casinoju Portorož predstavlja ta delež 67 %, vendar se je glede na leto 2007 zmanjšal. Povečanje kratkoročnosti posojil, ki so za podjetja dražja in zmanjšujejo trdnost financiranja ter poslovanja, se v podjetjih odraža predvsem zaradi stanja na trgu denarja. Bančne in posojilne ustanove v svetu in Sloveniji niso pripravljene tvegati in dolgoročno financirati podjetja.

5.1.3 Koeficient dolgovno-kapitalskega razmerja

$$\text{KDR} = \frac{\text{dolgovi}}{\text{kapital}}$$

Podjetje, ki je večinoma financirano s posojili, ima visok koeficient dolgovno-kapitalskega razmerja. Pri bolj izpostavljenih podjetjih je veliko zunanjih vplivov na zaslužek, kot so npr. plačila obresti. Zunanje financiranje je smiselno, ko podjetje z njim povečuje prihodke bolj, kot znašajo obresti za financiranje. Zaradi nestabilnosti denarnega trga in izpostavljenosti

podjetja lahko cena posojil zraste nad dodaten prihodek, ki ga ustvarjajo dodatne dejavnosti. Kazalnik kaže na finančno tveganje podjetja.

Koeficient dolgovno-kapitalskega razmerja preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 9.

Tabela 9: Koeficient dolgovno-kapitalskega razmerja

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Koeficient dolgovno-kapitalskega razmerja	0,62	0,88	2,77	0,98

Obe podjetji imata nizek koeficient dolgovno-kapitalskega razmerja in za banke predstavljata zmerno tveganje. V obeh podjetjih se koeficient z leti večja, vendar ne na račun dodatnih zaslužkov. Podatek pomeni, da sta podjetji z dodatnim financiranjem financirali predvsem slabo donosne naložbe oziroma odhodke. Koeficient panoge v ZDA znaša 1,23.

5.1.4 Pokritje obresti

$$PO = \frac{\text{dobiček iz poslovanja}}{\text{dane obresti}}$$

Pokritje obresti je merilo, ki nam pove, kolikokrat bi lahko podjetje plačalo obresti s svojim dolgom. Manjše kot je pokritje obresti, večje je breme dolga in večja je možnost stečaja. Pokritje obresti nam jasno pove, kakšno je kratkoročno zdravje podjetja.

Če je pokritje obresti pod mejo 1, pomeni, da ima podjetje težave s pridobivanjem denarja za plačilo obresti. Trdnejši kot so prihodki podjetja, manjše je lahko pokritje obresti. Kazalnik pove, za koliko lahko dobiček iz poslovanja pade, da ni ogroženo plačevanja stroškov financiranja.

HIT, d. d., ima negativno merilo, kar pomeni, da ima precejšnje težave pri plačevanju stroškov financiranja. Casino Portorož ima večje pokritje, vendar to ne izhaja iz čistih prihodkov od prodaje, ampak iz drugih poslovnih prihodkov. Obe podjetji imata torej težave ohranjanja likvidnosti in morata črpati dodatna sredstva iz prodaje finančnih instrumentov in sredstev. Dolgoročno se morata podjetji prestrukturirati in optimizirati, sicer ne bosta preživel.

5.2 Kazalniki stanja investiranja (naložbenja)

Kazalniki stanja investiranja kažejo delež posameznih sredstev v strukturi celotnih sredstev podjetja. Spadajo med kazalnike navpičnega finančnega ustroja, ker med seboj primerjajo

dele celote s celoto. Kazalniki so medsebojno primerljivi samo pri isto delovno in kapitalno intenzivnih podjetjih v isti panogi.

5.2.1 Stopnja osnovnosti investiranja

$$SOsI = \frac{\text{osnovna sredstva}}{\text{sredstva}} * 100$$

Med osnovna sredstva spadajo vsa opredmetena in neopredmetena dolgoročna sredstva in so ožji pojem kot stalna sredstva, ki vsebujejo tudi dolgoročne finančne naložbe. Kazalnik nam pove ali podjetje skrbi za povečanje svojih zmogljivosti z naložbami v osnovna sredstva. Zmanjšanje vrednosti kazalnika lahko pomeni, da je podjetje dezinvestirano, oziroma da se z rastjo sorazmerno hitreje večajo obratna sredstva.

Z osnovnimi sredstvi razumemo stvari in pravice, ki zaradi sodelovanja v poslovnem procesu postopno prenašajo svojo vrednost na poslovne učinke in se v svojo prvotno pojavno obliko vračajo praviloma v obdobju, daljšem od enega leta (Hočevar, Igličar in Zaman 2004, 36).

Stopnje osnovnosti investiranja preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 10.

Tabela 10: Stopnje osnovnosti investiranja

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Stopnja osnovnosti investiranja	41,04 %	42,54 %	77,23 %	77,27 %

Stopnja osnovnosti investiranja je v Casinoju Portorož precej večja kot v HITu, d. d. V deležu osnovnih sredstev ima Casino Portorož večje število nepremičnin, ki same po sebi ne prispevajo dejavno k boljši sposobnosti podjetja za doseganje večjih bodočih dohodkov, ampak pomenijo rezervo, ki jo lahko ob likvidnostih težavah podjetja odprodajo. V zadnjem letu se stopnja ni bistveno spreminjala. Nepremičnine v bilancah podjetja so lahko predmet slabitev zaradi morebitnih sprememb cen zemljišč v makroekonomskem okolju in niso odvisne od poslovanja podjetja.

5.2.2 Stopnja obratnosti investiranja

$$SOoI = \frac{\text{obratna sredstva}}{\text{sredstva}} * 100$$

Dopolnilna stopnji osnovnosti investiranja je stopnja obratnosti investiranja, ki pove, kolikšen je delež obratnih sredstev v sredstvih. Stopnji sta medsebojno primerljive po panogah.

Z obratnimi sredstvi razumemo stvari, pravice in denar, ki jih porabimo zaradi sodelovanja v poslovnem procesu, prehajajo iz ene pojavne oblike v drugo in se v prvotno pojavno obliko vračajo praviloma v obdobju, krajšem od enega leta (Hočevar, Igličar in Zaman 2004, 37).

Stopnja se lahko veča ob povečanjih obsega poslovanja, opozarja pa tudi na povečanje obsega zalog ter neizterjanih terjatev.

Stopnje obratnosti investiranja preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 11.

Tabela 11: Stopnje obratnosti investiranja

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Stopnja obratnosti investiranja	4,64 %	3,92 %	15,84 %	12,78 %

V obeh podjetjih se je stopnja obratnosti investiranja nekoliko zmanjšala predvsem na račun zmanjšanja gotovine, ki je zaradi svojevrstnosti poslovanja soodvisna od gibanja prihodkov. Manjši prihodki pomenijo tudi manj gotovine v blagajnah in igralnih avtomatih.

5.2.3 Stopnja finančnosti investiranja

$$SFI = \frac{\text{vsota dolgoročnih in kratkoročnih naložb}}{\text{sredstva}} * 100$$

Stopnja finančnosti investiranja prikazuje, kolikšen del sredstev je naložen v finančne instrumente. Naložena sredstva ne povečujejo sredstev, ki ustvarjajo bodoče prihodke iz poslovanja podjetja, ampak vplivajo na plemenitenje sredstev z neodvisnimi naložbami na trgu. Podjetja z naložbami lahko omejijo tveganost zaradi nihajočih prihodkov in se s tem zavarujejo pred nenadnimi padci prihodkov v panogi. Naložbe so lahko posledica naložb amortizacijskega denarja oziroma so lahko posledica naložb zaradi pričakovanih večjih donosov tako na trgu kot v sami panogi.

Stopnje finančnosti investiranja preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 12.

Tabela 12: Stopnje finančnosti investiranja

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Stopnja finančnosti investiranja	44,57 %	45,35 %	0,02 %	3,42 %

HIT, d. d., je veliko več vlagal v finančne instrumente, ker je v preteklih letih posloval precej bolje kot Casino Portorož in je razpolagal z velikimi dobički. V času, ko so vrednosti

finančnih instrumentov rasle iz leta v leto, je to pozitivno vplivalo na vrednost celotnih sredstev in prinašalo visoke finančne prihodke. Ob slabših izdih poslovanja v letu 2008 so se finančne naložbe ob izgubljanju vrednosti vrednostnih papirjev na trgih izkazale kot dodatno breme za podjetje, ker jih je bilo treba prevrednotiti in v določeni meri celo odpisati. V tem primeru se ob manjši likvidnosti gospodarstva finančne naložbe niso izkazale kot člen za ublažitev posledic nihajočih prihodkov v panogi. Pri investiranju v finančne instrumente je treba poudariti, da njihova vrednost v večini primerov ni odvisna neposredno od našega poslovanja, ampak od gibanj cen na trgu.

5.3 Kazalniki vodoravnega finančnega ustroja

Kazalniki vodoravnega finančnega ustroja primerjajo med seboj podatke iz aktivne in pasivne strani bilance stanja. Prikazujejo vpliv strukture, višine obratnih sredstev in spremembe obveznosti na dolgoročno finančno trdnost podjetja. Kazalniki prikazujejo predvsem usklajenost ročnosti med sredstvi in obveznosti do virov sredstev. Med temi kazalniki obravnavam koeficient kapitalske pokritosti osnovnih sredstev.

$$KKPOS = \frac{\text{kapital}}{\text{osnovna sredstva}}$$

Kazalnik nam pove, kakšen je delež lastniškega financiranja osnovnih sredstev. Visok koeficient nam kaže, da gre za močno podjetje, ki samo financira osnovna sredstva.

Koeficient kapitalske pokritosti osnovnih sredstev preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 13.

Tabela 13: Koeficient kapitalske pokritosti osnovnih sredstev

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Koeficient kapitalske pokritosti osnovnih sredstev	0,95	0,83	0,78	0,8

Večina osnovnih sredstev v HIT-u je financiranih z lastniškim kapitalom, kar pomeni, da je podjetje manj izpostavljeno tveganjem zaradi nihanja obrestnih mer na trgu denarja. Podjetje je v boljši kondiciji pri najemanju novih posojil.

5.4 Kazalniki obračanja

Kazalniki obračanja merijo, kako učinkovito je podjetje pri rabi svojih sredstev. Kažejo nam čas vezave posameznih sredstev oziroma hitrost njihovega obračanja. Hitrejše obračanje pomeni krajši čas vezave sredstev in zato boljšo učinkovitost pri svojem delovanju.

5.4.1 Koeficient obračanja obratnih sredstev

$$KOOS = \frac{\text{poslovni odhodki v letu}}{\text{povprečno stanje obratnih sredstev}}$$

Kazalnik nam kaže hitrost prehajanja obratnih sredstev v denarna sredstva oziroma kolikokrat v enem letu se obratna sredstva obrnejo. Primerljivost koeficienta je zaradi narave poslovanja možna samo v okviru iste dejavnosti.

Koeficient obračanja obratnih sredstev preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 14.

Tabela 14: Koeficient obračanja obratnih sredstev

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Koeficient obračanja osnovnih sredstev	0,67	0,55	0,95	0,81

Hitreje kot se obračajo obratna sredstva pri danem obsegu poslovanja, manj potrebujemo sredstev za njihovo financiranje. V Casinoju Portorož učinkoviteje uporabljajo obratna sredstva in s tem zmanjšujejo stroške za njihovo financiranje.

5.4.2 Koeficient obračanja kratkoročnih poslovnih terjatev

$$KOKPT = \frac{\text{prejemki od kupcev v letu dni}}{\text{povprečno stanje kratkoročnih poslovnih terjatev}}$$

Kazalnik nam kaže, kako hitro terjatve do kupcev prehajajo v denar. Pokaže nam uspešnost podjetja pri izterjavi terjatev in stanje plačilne sposobnosti kupcev.

Koeficient obračanja kratkoročnih poslovnih terjatev preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 15.

Tabela 15: Koeficient obračanja kratkoročnih poslovnih terjatev

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Koeficient obračanja kratkoročnih poslovnih terjatev	17,19	20,21	106,6	102,1

V HIT-u so bili precej manj uspešni pri izterjavi dolgov od svojih kupcev kot pa v Casinoju Portorož, kjer potrebujejo manj sredstev za financiranje terjatev. Kazalnik v igralništvu ni tako pomemben, ker podjetja razpolagajo z gotovino, ki jo igralci vplačajo za igro.

5.5 Kazalniki gospodarnosti, donosnosti in dohodkovnosti

Kazalniki gospodarnosti nam kažejo, kako gospodarno smo ravnali v nekem obdobju.

5.5.1 Koeficient celotne gospodarnosti

$$\text{KCG} = \frac{\text{prihodki}}{\text{odhodki}}$$

Koeficient nam pokaže, kako odhodki vplivajo na prihodke. S prihodki in odhodki prikazujemo dobiček oziroma izgubo, zato nam kazalnik kaže intenzivnost dobička. Če je koeficient večji od 1, ima podjetje dobiček (če davek ni večji od razlike med prihodki in odhodki), če pa je manjši od 1, izkazuje izgubo.

Koeficient celotne gospodarnosti preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 16.

Tabela 16: Koeficient celotne gospodarnosti

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Koeficient celotne gospodarnosti	1,03	0,95	0,76	1,15

Koeficient manjši od 1 v HIT-u pomeni, da se odhodki v letu 2008 niso prilagodili padcu prihodkov in imajo zato v tem letu izgubo. Prihodki so v Casinoju Portorož presegli odhodke, zato so prikazali dobiček.

5.5.2 Koeficient gospodarnosti poslovanja

$$\text{KGP} = \frac{\text{poslovni prihodki}}{\text{poslovni odhodki}}$$

Koeficient nam pokaže, kako poslovnih odhodki vplivajo na prihodke iz poslovanja. Kaže nam učinkovitost in uspešnost poslovanja, ker ne upošteva prihodkov in odhodkov iz financiranja.

Koeficient gospodarnosti poslovanja preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 17.

Tabela 17: Koeficient gospodarnosti poslovanja

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Koeficient gospodarnosti poslovanja	1,04	0,97	0,76	1,17

V HIT-u prihodki iz poslovanja niso dosegali poslovnih odhodkov, zato je podjetje imelo izgubo. Izguba iz naslova poslovanja zahteva hitro ukrepanje, saj jo lahko imamo samo kratek čas.

5.5.3 Koeficient čiste donosnosti sredstev (ROA)

Koeficient nam pokaže, kako dobičkonosno je bilo podjetje glede na sredstva, oziroma kaže uspešnost posloводства pri ustvarjanju dobička z upravljanjem sredstev. Večji kot je koeficient, več dobička je podjetje sposobno ustvariti z danimi sredstvi.

$$ROA = \frac{\text{dobiček ali izguba in dane obresti obračunskega obdobja}}{\text{povprečna sredstva}}$$

Koeficient čiste donosnosti sredstev preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 18.

Tabela 18: Koeficient čiste donosnosti sredstev

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Koeficient čiste donosnosti sredstev	1,46	(2,62)	(30,71)	14,4

HIT je imel v letu 2008 izgubo, kar pomeni, da je bilo upravljanje sredstev v tem letu slabše kot v preteklih letih, ko je podjetje imelo dobiček. Pri Casinuju Portorož je koeficient čiste donosnosti sredstev pozitiven, kar je posledica enkratnih drugih prihodkov družbe in ne kaže na uspešnost upravljanja sredstev.

5.5.4 Koeficient čiste donosnosti kapitala (ROE)

Koeficient nam kaže, koliko dobička podjetje ustvarja na enoto lastniškega kapitala oziroma kako dobro je posloводство podjetja poslovalo s premoženjem lastnikov.

$$\text{ROE} = \frac{\text{čisti dobiček}}{\text{povprečni kapital}}$$

Koeficient čiste donosnosti kapitala preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 19.

Tabela 19: Koeficient čiste donosnosti kapitala

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Koeficient čiste donosnosti kapitala	2,41	(4,7)	(99,97)	45,59

Lastniški kapital financira samo del vseh sredstev in je zato še bolj izpostavljen tako dobičku kot tudi izgubi v obeh družbah. Lastniki Casinoja Portorož so lahko navidez bolj zadovoljni z donosom na vloženi kapital.

5.5.5 Skupni prihodki na zaposlenega

Prihodki od iger na srečo na povprečno število zaposlenih nam pokaže, kako je posamezen zaposlen prispeval k skupnim prihodkom. Učinkovitost posameznega zaposlenega je v delovno intenzivni panogi zelo pomemben kazalnik.

$$\text{SPnZ} = \frac{\text{skupni prihodki}}{\text{povprečno število zaposlenih v tekočem letu}}$$

Skupne prihodke na zaposlenega preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 20.

Tabela 20: Skupni prihodki na zaposlenega

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Koeficient skupnih prihodkov na zaposlenega	112.780	104.293	81.736	97.497

Zaradi večjega prihodka na kupca in večjega števila obiskov v HIT-ovih igralnicah je prihodek na zaposlenega v podjetju večji kot v Casinoju Portorož. Povečanje števila zaposlenih v službah, ki HIT-u ne ustvarjajo dodatnih prihodkov, zmanjšuje koeficient skupnih prihodkov na zaposlenega.

5.5.6 Čisti dobiček (izguba) na zaposlenega

Dobiček od iger na srečo na povprečno število zaposlenih nam pokaže, kako je posamezen zaposlen prispeval k dobičku podjetja.

$$\text{ČD(I)nZ} = \frac{\text{čisti dobiček}}{\text{povprečno število zaposlenih v tekočem letu}}$$

Čisti dobiček (izgubo) na zaposlenega preučevanih podjetij v letih 2007 in 2008 prikazuje tabela 21.

Tabela 21: Čisti dobiček (izguba) na zaposlenega

	HIT		Casino Portorož	
	2007	2008	2007	2008
Koeficient čistega dobička na zaposlenega	2.341	(4.734)	(25.952)	12.542

Negativni koeficient pri HIT-u je posledica izgube v letu 2008 in kaže, koliko je posamezen zaposleni prispeval k izgubi. V Casinoju Portorož je koeficient zaradi drugih prihodkov pozitiven.

6 SKLEP

V poslovnem okolju delno monopolnih podjetjih kakor sta HIT, d. d., in Casino Portorož, d. d., lahko zaradi zunanjih vplivov, na katera nimata vpliva, pride do hitrih sprememb v poslovnih rezultatih. Poleg domače zakonodaje, ki je pomembno vplivala na poslovanje obeh igralnic v zadnjih letih (protikadilski zakon, podeljevanje novih koncesij za igralne salone), je zaradi izpostavljenosti italijanskemu trgu, od koder prihaja večina igralcev, ključnega pomena sprememba italijanske zakonodaje. Podjetja se morajo na dogajanja hitro prilagoditi in pravilno odločiti na podlagi pravih informacij, ki jih deloma pridobimo z računovodskimi kazalniki uspešnosti. Kazalniki, ki izhajajo iz bilanc, so samo končna informacija o preteklem poslovanju in ne omogočajo vpogleda v vzroke poslovanja.

Notranji vzroki za uspešnost poslovanja so v zadovoljstvu, usposobljenosti, znanju in motiviranosti zaposlenih, ki s svojim delovanjem vplivajo na postavljanje in spreminjanje procesov, ki se skladajo in presegajo pričakovanja kupcev. Zadovoljstvo strank vodi k zvestobi in zagotavljanju prihodkov. Zagotavljanje pravočasnih informacij, ki so podlaga za ukrepe, je eden izmed ključnih elementov uspešnosti. Zaradi notranjih meril in nedostopnosti podatkov težko primerjamo podjetja po teh ključnih kriterijih za uspešnost podjetja v prihodnosti.

Zunanji vzroki za uspešnost, kot so zakonodaja, politika in poslovno okolje, so v večini primerov enaki za obe preučevani podjetji in zato niso ključnega pomena za primerjano uspešnost posameznega podjetja.

Ko primerjamo dve podjetji skozi čas, se ne smemo omejiti na posamezen kazalnik, saj moramo gledati na podjetje kot celoto in analizo narediti na podlagi vseh kazalnikov. Podjetje ima lahko en kazalnik celo boljši kot druga, vendar v celoti posluje slabše. Zavedati se moramo tudi omejitve računovodskih izkazov, ki ne prikazujejo vrednosti nakopičenega znanja v svojih zaposlenih ter iz njih ni razviden potencial podjetij.

Kazalnike sem analiziral po SRS 29, ki jih deli na naslednje skupine:

- kazalnik stanja financiranja (vlaganja),
- temeljni kazalniki stanja investiranja (naložbenja),
- temeljni kazalniki vodoravnega finančnega ustroja,
- temeljni kazalniki obračanja,
- temeljni kazalniki gospodarnosti,
- temeljni kazalniki dobičkonosnosti in
- temeljni kazalniki dohodkovnosti.

Kazalniki nam v primerjavi z bilancami pokažejo relativna notranja razmerja, ki nam, ne glede na velikost proučevanih podjetij, omogočajo smiselno primerjavo.

Kljub različni velikosti proučevanih podjetij se zdi njihova primerjava smiselna, ker obe delujeta v igralništvu. Obe podjetji namreč, za razliko od drugih, plačujeta davek od iger na srečo, ki dodatno bremeni igralniške prihodke. Dobičkonosnost kapitala, ki je s stališča lastnikov najpomembnejši in tudi najpogostejše uporabljen kazalnik, kaže, da je Casino Portorož, d. d., posloval bolje kot HIT, d. d., ki je izkazal celo izgubo, vendar prihodki Casinoja Portorož niso v celoti odvisni od boljšega in učinkovitejšega poslovanja. Primerjava prihodkov na zaposlenega kaže, da je HIT, d. d., učinkovitejši. Podjetji sta se na zunanje vplive začela odzivati zelo počasi, zato sta padec prihodkov in slabše prilagajanje odhodkov v HIT-u, d. d., prinesla celo izgubo. V času finančne krize in slabših makroekonomskih razmer morata podjetji naprej zaježiti odhodke. V strukturi odhodkov so davki in koncesijska dajatev sorazmerno odvisni od prihodkov v igralništvu, ostali odhodki pa so manj prilagodljivi in se ne gibajo skladno s prihodki. V obdobju padajočih prihodkov bo treba izvajati ukrepe zmanjševanja cen dobaviteljev in ukrepe, usmerjene k zmanjševanju odhodkov, povezanih s prejemki zaposlenih. Načini za zmanjševanje odhodkov, povezanih z delom, so zmanjšanje plač zaposlenih oziroma zmanjšanje njihovega števila. Da vodstvo ne bi kršilo podjetniške kolektivne pogodbe in zakona, bo moralo k morebitnemu ugotavljanju viškov zaposlenih zaradi zmanjševanja prihodkov povabiti tudi predstavnike zaposlenih, ki so organizirani v sindikate. Odhodke za oglaševanje in reprezentanco bosta morali obe podjetji optimizirati, da bodo lahko z istimi sredstvi učinkoviteje tržili in povečevali prihodke.

Velikih naložb v odpiranje novih trgov, posodobitev informacijskih sistemov, nakup novih igralnih avtomatov in drugih dolgoročnih ukrepov za izboljšanje prihodkov zaradi previdnejšega bančnega kreditiranja in vodstvenega ukvarjanja z zaježitvijo in zmanjševanjem stroškov ne moremo pričakovati. Na prihodkovni strani bi ukrepe kratkoročno v enoletnem obdobju omejil na tiste, ki zahtevajo manj vlaganj in od katerih pričakujemo hitre rezultate. Obe podjetji bi se glede na stanje na trgu morali prilagoditi z novimi ponudbami iger, ki so na ciljnih trgih vse bolj priljubljene. Stopnja rasti ponudbe spletnega pokra v Italiji je zelo velika in ker se v Italiji izven igralnic ne smejo prirejati turnirji, bi organizacija takih turnirjev pomenila dostop do novih igralcev, ki so nagnjeni k igri, vendar večinoma še ne zahajajo v igralnice.

Nov vir prihodkov bi lahko pomenilo tudi strateško partnerstvo z različnimi ponudniki igralniških aranžmajev, ki za igralce organizirajo obiske različnih igralnic. Stroški ponudnikov nastanejo po dejansko nastalih dodatnih prihodkih.

Partnerstvo s podjetji, ki imajo dostop do ciljnih skupin, kot so saloni tombole po Italiji, bi lahko pozitivno vplivalo na pridobivanje novih gostov.

Dolgoročno je HIT, d. d., bolje pripravljen na dosego boljših rezultatov predvsem zaradi odločitve pred finančno krizo, da postavi informacijski sistem, ki omogoča učinkovitejšo uporabo sredstev in zagotavlja uspešno upravljanje z gosti. Z izgradnjo modernega kluba zvestobe, ki v zameno za informacijo o igri gostu daje v različnih oblikah ugodnosti, se

posledično kaže večanje pogostnosti obiska, večja poraba in večja stava. Dobro zastavljen klub zvestobe zagotavlja dolgoročne prihodke tudi zaradi kakovostnejših analiz promocij igralniških dejavnosti, ki so podlaga za učinkovite odločitve v prihodnosti. S celovitim obvladovanjem upravljanja z gosti, ki poleg razvoja informacijskih sistemov obsega vpeljavo gostu prijaznih in učinkovitih procesov, ki jih opravljajo motivirani zaposleni, si lahko v HIT-u zagotovijo dolgoročno prednost pri doseganju poslovnih rezultatov pred konkurenčnimi podjetji. Casino Portorož zaradi slabšega poslovanja v preteklosti v razvoj in posodobitev informacijskih sistemov ni vlagal veliko in bo posledično zaradi neučinkovite rabe sredstev veliko slabše pripravljen na izzive v prihodnosti.

LITERATURA IN VIRI

- Benedik, Barbara. 2003. *Ugotavljanje uspešnosti podjetij z računovodskimi in finančnimi kazalniki*. Magistrsko delo, Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Casino Portorož. 2009. *Letno poročilo Casino Portorož, d. d., za leto 2008*. Poslovni dokumenti, Casino Portorož, d. d.
- GVIN. 2010. *Poslovne informacije po vaši meri*. [Http://www.gvin.com/Default.aspx](http://www.gvin.com/Default.aspx) (september 2010).
- HIT, d. d. 2009. *Letno poročilo HIT, d. d., Nova Gorica za leto 2008*. Poslovni dokumenti, HIT, d. d.
- Hočevar, Marko, Sandi Iglčar in Maja Zaman. 2004. *Osnove računovodstva*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta.
- Holmes, Geoffrey, Alan Sugden in Paul Gee. 2005. *Interpretacija poslovnih poročil in računovodskih izkazov*. Ljubljana: GV Založba.
- Horvat, Tatjana. 2003. *Priprava razkritij v letnem poročilu gospodarske družbe*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
- Koletnik, Franc. 1995. *Analiziranje računovodskih izkazov*. Maribor: Univerza v Mariboru, Ekonomsko-poslovna fakulteta.
- Melavc, Dane in Franko Milost. 2003. *Računovodstvo*. Koper: Fakulteta za management.
- Slovenski računovodski standardi*. 2001. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
- Slovenski računovodski standardi*. 2006. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
- Turk, Ivan in Dane Melavc. 2001. *Računovodstvo*. Kranj: Moderna organizacija.
- Turk, Ivan, Dane Melavc in Bojana Korošec. 2004. *Uvod v računovodstvo*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
- Turk, Ivan. 2003. *Uvod v ekonomiko gospodarske družbe*. Ljubljana: Slovenski inštitut za revizijo.
- Zakon o igrah na srečo (ZIS – UPB-1). *Uradni list RS*, št. 134/2003.